

УДК 330.341.1:330.332

О.О. Зеленська, к.е.н., доцент, м. Чернігів

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ПОЛТАВЩИНИ

На сьогоднішній день у світі інтелектуальний капітал виступає головним ресурсом ефективного розвитку господарських систем і забезпечує значну економію природних, трудових, фінансових та інших ресурсів. Усвідомлюючи це, Україна стала на шлях розбудови інноваційної моделі розвитку економіки, який передбачає ефективну взаємодію науково-технічної, виробничої, фінансової, управлінської та інших сфер життєдіяльності людини при збереженні задовільного стану навколишнього природного середовища.

Теоретичним та практичним засадам інноваційної діяльності господарських систем, у т.ч. промислового комплексу присвячено дослідження багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів, а саме: Р.Дж. Барро, М.П. Бутка, А.С. Гальчинського, В.М. Геєця, Б.М. Данилишина, М.І. Долішнього, Р. Лукаса, Е. Рейзвіха, П. Ромера, В.П. Семиноженка, А.І. Сухорукова, Й. Шумпетера та інших. Однак, низький рівень інноваційної активності промислових підприємств України при наявності потужного інтелектуального потенціалу та неефективність системи управління реалізацією інноваційної моделі розвитку

промислового комплексу актуалізують подальші наукові дослідження в цій галузі, особливо на регіональному рівні.

Метою представленої дослідження є визначення шляхів активізації інноваційної діяльності промислових підприємств Полтавської області, для чого необхідно: проаналізувати особливості інноваційної діяльності промислового комплексу Полтавської області; розробити комплекс економічних важелів, здатних усунути перепони, які не дозволяють у повній мірі реалізувати наявний інноваційний потенціал; а також обґрунтувати пріоритетні напрями регіональної і загальнодержавної програм інноваційного розвитку промислового комплексу.

На сьогоднішній день промисловий комплекс Полтавської області, як і України в цілому, характеризується низьким рівнем інноваційної активності. Так, у 2005 р. кількість промислових підприємств регіону, що займалися інноваційною діяльністю становила лише 34 одиниці, або 8,7% від їх загального числа [1, с. 377]. Це набагато менше, ніж, наприклад, у провідних країнах ЄС, де згаданий показник коливається у межах 60 – 70%, і нижче навіть середньоукраїнського рівня – 11,9%.

Для здійснення інновацій у 2005 р. промисловими підприємствами Полтавської області було витрачено 138,5 млн. грн., що в 3,5 р. більше, ніж у 2000 р. Однак стійка тенденція у фінансуванні інновацій так і не склалася: обсяги інноваційних витрат щороку коливаються то в бік зростання, то в бік зниження. Найбільша частка інноваційних витрат у

промисловості Полтавщини припадала на придбання і впровадження у виробництво нових видів машин, обладнання, установок та інших засобів виробництва – 46,0%; дещо менша – на придбання нових технологій (35,6%); помітно нижчою була питома вага витрат на проведення наукових досліджень і розробок (12,5%), зовсім незначною – на маркетинг та рекламу – 2,6% [1, с. 378].

Основним джерелом фінансування інновацій для промислових підприємств Полтавської області були й залишаються їх власні кошти – 87,0 млн. грн. (62,8% обсягу фінансування). Це означає, що частка інноваційних витрат суб'єктів господарювання залежить безпосередньо від фінансових результатів їх діяльності і коригується бажанням чи небажанням керівних структур спрямовувати кошти на фінансування інновацій. Окрім того, в 2005 р. досить значним джерелом фінансових ресурсів інноваційної діяльності промислових підприємств області стали кредити – 48,8 млн. грн. (35,2%). Вклад Державного та місцевих бюджетів у фінансування інноваційної діяльності промислового комплексу регіону в 2005 р. дорівнював нулю, що свідчить про відсутність чіткої державної програми підтримки інноваційного розвитку вітчизняної економіки, а також практичних дій державних структур у цьому напрямі. Що стосується коштів вітчизняних та іноземних інвесторів, то вони з'являються в переліку джерел фінансування інновацій час від часу і в незначних обсягах, з чого можна зробити висновок про низьку

інвестиційну привабливість промислового комплексу регіону й високий ризик вкладення коштів в інноваційну діяльність [1, с. 379].

У результаті впровадження інновацій на підприємствах Полтавщини в 2005 р. частка реалізованої ними інноваційної продукції становила лише 1,83% від загального обсягу промислової продукції. Незважаючи на те, що здійснення нововведень промисловими підприємствами забезпечує їм суттєві переваги (зокрема в частині диверсифікації виробництва; збереження і розширення традиційних та освоєння нових ринків збуту продукції; забезпечення відповідності своєї продукції сучасним вимогам і стандартам; нарощування власних виробничих потужностей; поліпшення умов праці робітників; зниження собівартості виробництва тощо), Полтавщина посідає одне з останніх місць в Україні за часткою інноваційної продукції [1, с. 380].

У структурі реалізованої інноваційної продукції регіону найбільшу частку (40,4%) становила продукція, що зазнала суттєвих технологічних змін; помітно меншою була питома вага удосконаленої продукції (17,8%). Близько третини інноваційної продукції на суму 243,8 млн. грн. було реалізовано на зовнішньому ринку [1, с. 380].

З проведеного вище аналізу робимо висновок, що на сьогоднішній день інноваційна діяльність у промисловому комплексі Полтавської області є низькоінтенсивною і малоефективною. Про це свідчать: низька питома вага інноваційно активних підприємств; незначний обсяг

фінансування інновацій; нераціональна структура інноваційних витрат, що визначається низькою їх часткою, яка спрямовується на проведення наукових досліджень і розробок та на придбання нових прогресивних технологій; надзвичайно низька питома вага інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції.

Основними причинами надзвичайно низького рівня інноваційної активності промислових підприємств регіону на сьогоднішній день є: нестача власних коштів у суб'єктів господарювання; недостатня підтримка інноваційно активних підприємств державою, недосконалість законодавчої бази; великі витрати і тривалий термін окупності нововведень; високий економічний ризик, пов'язаний з інноваціями; низький платоспроможний попит на нову продукцію; відсутність можливостей для кооперації з іншими підприємствами й науковими організаціями; нестача інформації про нові технології та ринки збуту продукції.

Відтак пріоритетними напрямками активізації інноваційної діяльності промислових підприємств Полтавської області, на нашу думку, є:

1. Підвищення в регіональному промисловому комплексі питомої ваги високотехнологічних галузей з великою часткою доданої вартості (економічними важелями такої структурної перебудови можуть стати пільгове оподаткування коштів підприємств, спрямованих на освоєння інноваційних технологій і продукції; податкове стимулювання зменшення енерго- та ресурсомісткості виробництва; зменшення податку на прибуток

на певну частину загальної вартості інвестицій в устаткування, особливо під час реконструкції чи модернізації підприємства; пільгове оподаткування інноваційних підприємств на стадії освоєння ними нових технологій та початку випуску інноваційної продукції; державне страхування кредитів приватних банків, наданих на виконання інноваційних проектів; розробка і впровадження механізму реінвестування доходів, отриманих від реалізації інноваційних програм у розвиток науки тощо).

2. Збільшення в структурі джерел фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств регіону частки коштів іноземних інвесторів, банківських кредитів, заощаджень населення, програмно-цільових коштів, що в умовах обмеженості внутрішніх фінансових ресурсів дозволить забезпечити достатній рівень фінансування інновацій.

3. Розвиток регіональної інфраструктури інноваційної діяльності (створення технополісів, технопарків, бізнес-інкубаторів, науково-дослідних консорціумів, інноваційних бірж, центрів консалтингу, венчурних фірм тощо).

4. Моніторинг інноваційної активності промислових підприємств регіону; оцінка ефективності реалізації інноваційних програм та використання учасниками інноваційних процесів фінансових ресурсів.

5. Створення регіонального банку даних науково-інноваційного потенціалу території.

Особливу роль в активізації інноваційної діяльності промислового комплексу регіону має відігравати державна підтримка інновацій. Передусім, вона має бути спрямована на: 1) фінансування досліджень щодо обґрунтування пріоритетних напрямів інноваційно-інвестиційної діяльності у вітчизняному промисловому комплексі; 2) вдосконалення нормативно-правового забезпечення інноваційної діяльності; 3) сприяння широкому використанню світового наукового здобутку шляхом впровадження економічних стимулів, формування ефективного інституційного середовища; 4) відпрацювання механізмів стимулювання інвестиційної активності суб'єктів господарювання, наприклад, через державне замовлення на інноваційну продукцію; 5) підвищення платоспроможного попиту на вітчизняну інноваційну продукцію (послуги); 6) заохочення розвитку інтелектуального потенціалу людини; 7) визначення повноважень і обов'язків органів державного управління всіх рівнів щодо інноваційного розвитку економіки; 8) формування інноваційної культури в суспільстві, підготовка спеціалістів з менеджменту інноваційної діяльності [2].

Література:

1. Аналітичні матеріали форуму "Інновації. Інвестиції. Інтеграція". Механізми та інструменти становлення інвестиційно-інноваційної моделі економічного розвитку України за умов глобалізації. – К., 2004. – 24 с.
2. Статистичний щорічник Полтавської області за 2005 рік / За ред. Т.Л. Бугайченко. – Полтава, 2006. – 641 с.